

Dlaczego Odonatrix?

Paweł BUCZYŃSKI

Why Odonatrix? – *Odonatrix is the bulletin of quickly developing in recent years the Odonatological Section of the Polish Entomological Society (PTE). It is launched twice a year, in January and July, and presents information about up-to-date events of the section as well as Polish and world-wide odonatology, announcements and discussions of scientific conferences, comments on literature of the subject, short reviews and popular scientific texts as well as faunistic notes. The bulletin is also available as a PDF-file in the Internet. It is written in Polish, however, all of the texts have English abstracts.*

Biuletyny to ważny element życia sekcji towarzystw naukowych. Prezentują ich działalność, informują o ważnych wydarzeniach i publikacjach. W PTE doskonale funkcjonują Dipteron i Trichopteron, wydawane przez Sekcje: Dipterologiczną i Trichopterologiczną. Z biuletynów rozwinęły się niektóre czasopisma naukowe, np. Wiadomości Entomologiczne. Krzepnięcie i rozrastanie się naszej sekcji, zwłaszcza w ostatnich latach (w zebraaniu na sympozjum w Urszulinie uczestniczyło 16 osób), rodzi potrzebę powstania biuletynu dotyczącego naszych spraw.

Wydawanie pisma o ważkach Polski nie jest pomysłem nowym. Już w latach 80-tych XX w., z propozycją druku czasopisma o tytule „Świtezianka” wystąpił Stefan Mielewczyk. Niestety, nie pozwoliła na to cenzura. Konia z rządem temu, kto zgadnie, czym „Świtezianka” zagroziła reżimowi komunistycznemu. Być może w następnym numerze Odonatrix ukaże się tekst przypominający tą inicjatywę.

Odonatrix będzie ukazywał się dwa razy w roku, w styczniu i lipcu. W miarę potrzeb i możliwości, w przy-

szłości może stać się kwartalnikiem. Drukujemy nasz biuletyn w niedużym nakładzie 95 egzemplarzy. Równocześnie udostępniamy go na stronie internetowej PTE (www.pte.au.poznan.pl), w przyszłości też na stronie naszej sekcji. Zapraszamy więc do korzystania z pisma również w formie elektronicznej.

Będziemy informować o wydarzeniach w naszej sekcji i szeroko pojmowanej odonologii (nie tylko polskiej), zapowiadać i komentować konferencje naukowe, omawiać literaturę fachową, zamieszczać teksty przeglądowe i popularnonaukowe.

Tworzymy Odonatrix przede wszystkim z myślą o polskich odonatologach. Z tego powodu jest i będzie pisany w języku polskim. Jednak, by przybliżyć nasze sprawy osobom spoza kraju, dołączamy do wszystkich tekstów angielskie abstrakty.

Odonatrix nie jest pismem naukowym *sensu stricte* i przynajmniej w najbliższym czasie nim się nie stanie. Jednak nie zamykamy się przed danymi oryginalnymi. Wiele osób ma materiały, które z różnych względów trudno opublikować w czasopiśmie naukowym. Mogą to być np. listy gatunków bez „rodzynek” faunistycznych i ekologicznych, czy też dane z obserwacji wyrwykowych, nieraz z jednej kontroli danego stanowiska lub obszaru. Szeroko otwieramy dla nich nasze łamy. Niech się ukażą drukiem, niech wejdą w obieg naukowy. Tylko wtedy będą dostępne dla innych osób zainteresowanych ważkami Polski.

Serdecznie zapraszamy do współpracy z nami, do zamieszczania w Odonatrix notatek faunistycznych, recenzji, krótkich prac przeglądowych, omówień i zapowiedzi konferencji.

Artykuły (Articles)

Sekcja Odonatologiczna PTE

Grzegorz TOŃCZYK

Odonatological Section of the Polish Entomological Society. – *Short history of the origin of the Odonatological Section of Polish Entomological Society. The Section started its activity on April 18, 1998. The make-up of previous governing body (chairman: S. Mielewczyk, secretary: P. Buczyński) and current one (chairman: P. Buczyński, secretary: G. Tończyk). Information about taken up projects by the Section: „The atlas of distribution of dragonflies (Odonata) in Poland”, WWW-page, electronic data base of Polish odonatological literature, creation of the bulletin Odonatrix.*

Sekcja Odonatologiczna Polskiego Towarzystwa Entomologicznego została powołana do życia podczas zorganizowanego w Bromierzyku (Kampinoski Park Narodowy) I Krajowego Seminarium Odonatologicznego. Zamyśl zorganizowania się polskich odonatologów powstał kilka lat wcześniej. Po wielu latach bardzo owocnej ale „samotniczej” pracy Stefana Mielewczyka, Józefa

Musiała i Andrzeja Łabędzkiego, na początku lat 90-tych XX wieku pojawiła się grupa kilku osób zainteresowanych ważkami, które rozpoczęły pracę na różnych uczelniach (Uniwersytet im. Adama Mickiewicza, Uniwersytet Łódzki, Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej oraz Uniwersytet Jagielloński). Po pierwszych, głównie listownych kontaktach tej grupy osób, w dość szybkim tempie pojawił się pomysł wzajemnego poznania się i nawiązania współpracy. Okoliczności bardzo temu sprzyjały, w tym to bowiem okresie Rafał Bernard dokonał odkrycia nowej dla fauny Polski ważki – *Cercion lindeni* (Sélyys) (BERNARD 1993) (obecnie obowiązująca nazwa: *Erythromma lindeni*), a wydarzenie to miało znamiona dość dużej sensacji – oczywiście dla wtajemniczonych. Chęć poznania się oraz nieodparta u entomologów natura kolekcjonerów przyspieszyły pierwsze spotkanie. Dzięki zaangażowaniu kolegów Bernarda i Łabędzkiego, na przełomie sierpnia i września 1994 r. doszło do wspólnej krótkiej wyprawy „na *Cerciona*”.

Wyprawa udała się w dwójnasób, mimo niesprzyjającej aury odłowiliśmy pojedyncze okazy *C. lindeni* (na więcej nie pozwolił Rafał Bernard) oraz poznaliśmy się i na-

wiązaliśmy kontakty. W opisywanym spotkaniu brali udział: Rafał Bernard, Andrzej Łabędzki, Juliusz Samoląg, Paweł Buczyński, Artur Czekaj i Grzegorz Tończyk.

Uczestnicy pierwszego spotkania polskich odonatologów, Chojno, 30 VIII 1994. Od lewej: Andrzej Łabędzki, Paweł Buczyński, Grzegorz Tończyk, Rafał Bernard, Artur Czekaj, Juliusz Samoląg.

The participants of the first meeting of Polish odonatologists, Chojno, August 30, 1994. From left: Andrzej Łabędzki, Paweł Buczyński, Grzegorz Tończyk, Rafał Bernard, Artur Czekaj, Juliusz Samoląg.

Taki zatem był początek Sekcji. Kilka następných lat upłynęło na licznych kontaktach i współpracy w parach lub trójkach autorskich. Przykładowo, od 1993 roku do chwili obecnej korespondencja e-mailowa między Pawłem Buczyńskim a piszącym te słowa wyniosła ponad 2500 listów – liczba ta obejmuje zarówno kilkustronicowe rozważania głównie „ważkowe”, jak i krótkie wypowiedzi, brzmiące „tak” lub „nie” oraz najczęstszą „zrobię za kilka dni”. Sytuacja w grupie ważkowej nabrzmiewała nadal, aż okazało się, że niezbędne jest zorganizowanie sympozjum naukowego. Tego zadania (bardzo jak się okazało przyjemnego), podjął się autor niniejszej notki historycznej. Pierwsze oficjalne spotkanie Sekcji miało miejsce w ramach I Krajowego Seminarium Odonatologicznego, które odbyło się w Bromierzyku na terenie Stacji Terenowej Uniwersytetu Łódzkiego. Sprawozdanie z sympozjum ukazało się na łamach Wiadomości Entomologicznych (TOŃCZYK 1999).

Właśnie podczas tego pierwszego „sympozjum ważkowego” powołana została do życia Sekcja Odonatologiczna Polskiego Towarzystwa Entomologicznego – zebranie założycielskie odbyło się 18 kwietnia 1998 roku. Pierwszym przewodniczącym został Stefan Mie-

lewczyk, sekretarzem Paweł Buczyński. Działalność Sekcji w pierwszym okresie w zasadzie nie obejmowała większych wspólnych projektów, choć od samego początku powstała inicjatywa opracowania „Atlasu rozmieszczenia ważek (Odonata) w Polsce” – rozwój tego projektu został opisany w bieżącym numerze (TOŃCZYK 2005). Dominowały małe projekty, dzięki którym powstało kilkadziesiąt różnych publikacji – od wystąpień konferencyjnych po duże syntetyczne opracowania (BERNARD i in. 2002b). Dzięki współpracy osób zaangażowanych w działalność odonatologiczną, udało się też w krótkim opracować rozdział Czerwonej Listy Zwierząt Zagrożonych i Ginących w Polsce dotyczący ważek (BERNARD i in. 2002).

Obecnie w skład zarządu Sekcji Odonatologicznej PTE wchodzi – zmiana nastąpiła podczas spotkania w Urszulinie (BUCZYŃSKI 2005) – Paweł Buczyński (przewodniczący) i Grzegorz Tończyk (sekretarz). Wyrażając w tym miejscu opinię Zarządu, mamy nadzieję na intensyfikację prac w ramach Sekcji. Podejmowane są różne inicjatywy, z których główną jest właśnie rozpoczęte opracowanie „Atlasu rozmieszczenia ważek (Odonata) w Polsce”. Planujemy także opracowanie strony

WWW dotyczącej ważek i działalności Sekcji. Inną bardzo cenną propozycją jest stworzenie bazy polskiej literatury odonatologicznej, w założeniu udostępnianej w wersji elektronicznej. Współpraca wewnątrz sekcji obejmuje także pomoc autorom opracowującym klucze do oznaczania imago i larw ważek. Ostatnim dużym projektem Sekcji Odonatologicznej jest biuletyn „Odonatrix”, którego pierwszy numer właśnie Czytelniczki otrzymali. Mamy nadzieję, że ten biuletyn znajdzie uznanie i współautorów.

BERNARD R. 1993. *Cercion lindenii* (Selys), a new species for the fauna of Poland (Zygoptera: Coenagrionidae). Notul. odonatol., 4 (2): 21-23.

BERNARD R., BUCZYŃSKI P., ŁABĘDZKI A., TOŃCZYK G. 2002a. Odonata Ważki. [w:] Z. Głowaciński

(red.), Czerwona lista zwierząt ginących i zagrożonych w Polsce. Wyd. Instytutu Ochrony Przyrody PAN, Kraków: 125-127.

BERNARD R., BUCZYŃSKI P., TOŃCZYK G. 2002b. Present state, threats and conservation of dragonflies (Odonata) in Poland. Nature Conserv., 59: 53-71.

BUCZYŃSKI P. 2005. Protokół z zebrania Sekcji Odonatologicznej w Urszulinie. Odonatrix, 1 (1): 10-12.

TOŃCZYK G. 1999. I Krajowe Seminarium Odonatologiczne, Bromierzyk, 17-19 kwietnia 1998. Wiad. entomol., 18 (1): 61-62.

TOŃCZYK G. 2005. Atlas rozmieszczenia ważek (Odonata) w Polsce – zaczynamy zestawianie danych! Odonatrix, 1(1): 12-13.

Nowe rozporządzenie o ochronie gatunkowej zwierząt

Paweł BUCZYŃSKI, Grzegorz TOŃCZYK

New regulation pertaining to the list of the animal species being under protection. – The new regulation about species protection of animals encompasses 15 dragonfly species: *Sympecma paedisca*, *Coenagrion armatum*, *C. ornatum*, *Nehalennia speciosa*, *Gomphus flavipes*, *Ophiogomphus cecilia*, *Aeshna caerulea*, *A. subarctica*, *A. viridis*, *Cordulegaster boltonii*, *Somatochlora alpestris*, *S. arctica*, *Leucorrhinia albifrons*, *L. caudalis* and *L. pectoralis*. Additionally, for *N. speciosa* 100 m yearlong protection zone was introduced, covering its breeding and regularly inhabiting areas. In the paper the history of constructing the list of dragonflies under protection was also presented. They were provided for the first time in the regulation from 1995 in which only 7 species were involved. The next regulation (2001) encompassed 11 species, and the newest (2004) – 15 ones. It seems that after almost 10 years of efforts and mistakes, the composition of protected dragonflies has been competently fixed. It covers: non-threatened species or little threatened ones (their protection is associated with the ratification of the Bern Convention by Poland in 1995 as well as the acceptance of the EU-Habitat Directive in 2004) and really endangered (of the highest threat categories on the Red List of Threatened Animals in Poland). The authors analyse the practical dimension of species protection. Its up-to-date very restrictive legal construction derives from vertebrate and vascular plant protection. It can hinder the conducting of scientific research and cause conflicts with forest services.

28 września 2004 r. ukazało się nowe rozporządzenie Ministra Środowiska w sprawie gatunków dziko występujących zwierząt objętych ochroną (ROZPORZĄDZENIE... 2004). W wyniku zmian w stosunku do poprzedniej regulacji (ROZPORZĄDZENIE... 2001), liczba gatunków ważek objętych ochroną gatunkową w Polsce wzrosła z 11 do 15. Obecnie są to, w kolejności według listy zamieszczonej w rozporządzeniu: gadziogłówka żółtonoga (*Gomphus flavipes*), trzepla zielona (*Ophiogomphus cecilia*), iglica mała (*Nehalennia speciosa*), łątka ozdobna (*Coenagrion ornatum*), łątka zielona (*Coenagrion armatum*), straszka północna (*Sympecma paedisca*), mie-

dziopień górski (*Somatochlora alpestris*), miedziopień północny (*Somatochlora arctica*), szklarnik leśny (*Cordulegaster boltonii*), zalotka białoczarna (*Leucorrhinia albifrons*), zalotka spłaszczona (*Leucorrhinia caudalis*), zalotka większa (*Leucorrhinia pectoralis*), żagnica północna (*Aeshna caerulea*), żagnica torfowcowa (*Aeshna subarctica*) i żagnica zielona (*Aeshna viridis*).

W rozporządzeniu określono również bardziej szczegółowo zalecenia ochronne dotyczące części gatunków. W przypadku: *N. speciosa*, *C. ornatum*, *C. armatum*, *S. alpestris* i *A. caerulea* wprowadzono adnotację o niestosowaniu odstępstw od zakazów określonych w rozporządzeniu. Nowością w ochronie ważek jest też zalecenie ochrony czynnej dla *C. ornatum* i ustalenie dla *N. speciosa* (załącznik nr 5) strefy całorocznej ochrony w promieniu 100 m od miejsc rozrodu i regularnego przebywania.

Wydaje się, że dość długa i zawiła historia konstruowania listy ważek objętych ochroną gatunkową, skończyła się wreszcie jej właściwym zestawieniem. Obecnie w pełni chronione są dwie grupy gatunków:

- niezagrożonych i mało zagrożonych – których ochrona wynika z ratyfikacji przez Polskę Konwencji Berneńskiej i przyjęciem po wejściu do Unii Europejskiej Dyrektywy Habitatowej (CONVENTION... 1979, COUNCIL DIRECTIVE... 1992);
- realnie zagrożonych – tych o najwyższych kategoriach zagrożeń na Czerwonej Liście Zwierząt Ginących i Zagrożonych w Polsce (BERNARD i in. 2002).

W tym miejscu warto przypomnieć, że ważki weszły na listę zwierząt chronionych dopiero w roku 1995 (ROZPORZĄDZENIE... 1995). Ochroną objęto wtedy tylko 7 gatunków, umieszczonych w załączniku II Konwencji Berneńskiej. Ten stan prawny absolutnie nie odpowiadał rzeczywistym potrzebom ochrony ważek. Tylko trzy z 7 gatunków chronionych były w naszym kraju zagrożone, a i te w niewielkim stopniu: na wydanej później Czerwonej liście ważek Polski (BERNARD i in. 2002), znalazły się one w kategoriach: LC (*Aeshna viridis*, *Leucorrhinia albifrons*) i NT (*Leucorrhinia caudalis*). Stało się tak, choć Andrzej Łabędzki, do którego ówczesne Minister-

ISSN 1733-8239

Odonatrix

Biuletyn Sekcji Odonatologicznej Polskiego Towarzystwa Entomologicznego
Bulletin of the Odonatological Section of the Polish Entomological Society

Rok 1, numer 1 (styczeń 2005)

Polskie Towarzystwo Entomologiczne – Sekcja Odonatologiczna
Zakład Zoologii Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie